

Lausunto

HHO/3290/2026
HHO-AK-2026-9400
Julkinen

7.8.2026

Helsingin hovioikeus

Valtiovarainministeriölle

Viite: VN/2882/2026

Asia: Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain muuttamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Helsingin hovioikeus kiittää valtiovarainministeriötä mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa. Hovioikeus lausuu esitysluonnoksesta ensisijaisesti tuomioistuinten ja tuomioistuinmenettelyn näkökulmasta.

Valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain soveltamisala ja valtion puhevallan käytön järjestäminen yleisissä tuomioistuimissa

Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain soveltamisala on jo tällä hetkellä hyvin monimutkainen; monien vahinkotyyppien ja eri viranomaisten soveltamisalan ulkopuolelle jättämisen lisäksi Valtiokonttorilla on eräiden viranomaisten osalta toimivalta ainoastaan henkilövahinkoa koskevien korvausvaatimusten käsittelyssä, Puolustusvoimien osalta toimivaltaa on lisäksi rajattu jopa eri esineiden välillä. Näin ollen tilanteissa, joissa korvausta vaaditaan saman menettelyn johdosta esimerkiksi sekä henkilö- että esinevahingosta, saman korvausvaatimuksen käsittelee kaksi eri viranomaista. Vastavasti jos asiaa käsitellään tuomioistuimessa, valtion puhevaltaa käyttää kaksi eri viranomaista. Menettely on omiaan lisäämään tarpeetonta työtä tuomioistuimissa sekä oikeudenkäynnin kustannuksia. Tähän nähden hovioikeus pitää kannatettavana, että Valtiokonttorille siirrettäisiin toimivalta esitysluonnoksen mukaisesti käsitellä jaetun toimivallan tilanteissa sellainen esinevahinko, joka on aiheutunut henkilövahingon yhteydessä vahingoittuneista vaatteista ja muista henkilökohtaisista käyttöesineistä. Näin esimerkiksi käsiteltäessä tuomioistuimessa poliisin voimakeinoista aiheutuneen henkilövahingon korvattavuutta ei jatkossa olisi tarpeen

haastaa juttuun erikseen poliisiviranomaista vain sen takia, että merkittävien henkilövahinkoa koskevien korvausvaatimusten ohella asiassa vaaditaan suhteellisen pientä korvausta vahingoittuneesta matkapuhelimesta tai paidasta. Näiden tilanteiden voidaan arvioida muodostavan merkittävän osan jaetun toimivallan tilanteista. Vastaavasti tuomioistuimen menettelyä voidaan arvioida helpottavan ehdotettu lain 2 §:n 2 momentti, joka antaa jaetun toimivallan tilanteissa viranomaisille mahdollisuuden valtuuttaa toinen viranomainen käyttämään myös omaa puhevaltaansa asiassa. Lain soveltamisalaa olisi kuitenkin syytä arvioida laajemminkin pitäen erityisesti silmällä korvaustoiminnan ja valtion puhevallan käytön järjestämisen yksinkertaisuutta.

Hovioikeus toteaa, että edellä kuvattu sääntelyesitys muistuttaa läheisesti rikosvahinkolain 4 §:n 2 momenttia, mikä voisi olla syytä tuoda esiin esitysluonnoksessa. Tuolloin säännöstä tulkittaessa käytettävissä olisi analogisesti myös rikosvahinkolain vastaava lainvalmisteluaineisto ja oikeuskäytäntö. Tarkoituksen mukaisena on pidettävä, että esimerkiksi ”henkilökohtaisten käyttöesineiden” määritelmä ymmärretään samalla tavoin eri korvausjärjestelmissä.

Hovioikeus pitää ymmärrettävänä esitysluonnoksessa esitettyä pyrkimystä rajata ylimpien valtioelinten toiminta valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain soveltamisalan ulkopuolelle. Hovioikeus kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, ettei esitysluonnoksessa ole käsitelty tai arvioitu lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävien korvausvaatimusten käsittelyjärjestystä jatkossa tai sitä, miten valtion puhevallan käyttäminen tuomioistuimissa näissä asioissa järjestettäisiin. Valtiokonttori on nykyisen lain aikana käyttänyt valtion puhevaltaa esimerkiksi oikeudenkäynneissä, joissa valtiolta on vaadittu vahingonkorvausta Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaiseen kansalliseen lainsäädäntöön perustuen (esimerkiksi KKO 2023:93). Esitysluonnoksen perusteella jatkossa vastaavan kaltainen asia ei välttämättä kuuluisi Valtiokonttorin toimivaltaan, sillä korvausvaatimus perustuisi eduskunnan valtiopäivätoimintaan, so. lakien säätämiseen. Asian poistaminen Valtiokonttorin toimivallasta ei kuitenkaan poista mahdollisuutta ajaa valtiota vastaan kyseistä asiaa, vaan jonkun on jatkossakin valtion puolesta sanottuihin kanteisiin vastattava. Asian jatkovalmistelussa tulisikin arvioida, onko kokonaistaloudellisesti järkevää eriyttää vastaavan kaltaisia perus- ja ihmisoikeusherkkiä korvausasioita pois valtion keskitetystä vahingonkorvaustoiminnasta, jonne muutoin voidaan arvioida keskittyneen jutun hoitamisen kannalta keskeistä osaamista. Joka tapauksessa tuomioistuinten näkökulmasta tulisi olla selkeää, mikä valtion viranomainen jatkossa lain soveltamisalan ulkopuolelle jääviin kanteisiin vastaa, jottei asian käsittely tuomioistuimessa viivästy ainoastaan prosessuaalisten seikkojen selvittämiseen kuluvan ajan vuoksi.

Ehdotettu säännös asian käsittelemättä jättämisestä ja asian osoittaminen suoraan tuomioistuimeen

Hovioikeus pitää jossain määrin epäonnistuneena esitysluonnoksessa ehdotettua valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain uutta 4 b §:ää, joka antaisi Valtiokonttorille mahdollisuuden jättää eräissä asioissa sille tehty vahingonkorvaushakemus käsittelemättä ja ohjata hakija nostamaan asiasta suoraan kanne yleisessä tuomioistuimessa. Esityksen taustalla on ilmeisesti esitysluonnoksessa mainittu korvaustoiminnan riittämätön resurssointi ja tästä seuraava tarve tehostaa korvaustoimintaa. Hovioikeus toteaa ensinnäkin, että ensisijaisesti kohtuuttomiin käsittelyaikoihin tulisi puuttua parantamalla korvaustoiminnan resurssointia.

Esitysluonnoksessa on myös arvioitu, ettei asioiden käsittelemättä jättäminen ja niiden osoittaminen tuomioistuihin vaikuttaisi juurikaan tuomioistuinten työmäärään. Arviota ei ole perusteltu esitysluonnoksessa. Päinvastoin voidaan hyvin arvioida, että erityisesti pykälän 1 ja 4 kohtien mukaiset käsittelemättä jättämisen perusteet voivat tuottaa tuomioistuihin uusia tai nykyistä laajempia riita-asioita, joita vähintäänkin saataisiin rajattua, jos kantaja voisi saada vaatimuksilleen ensin perustellun päätöksen Valtiokonttorista ja sen perusteella harkita, missä laajuudessa asia kannattaa viedä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Hallituksen esityksessä pitäisi ottaa huomioon kokonaistaloudellinen näkökulma valtion resurssien käyttöön. Mikäli jatkovalmistelussa edelleen päädytään ehdotettuun ratkaisuun, tuomioistuille on osoitettava riittävät lisäresurssit näiden asioiden käsittelyä varten. Tuomioistuimet ovat jo nykyisellään ruuhkaisia ja käsittelyajat ovat liian pitkiä.

Hovioikeus toteaa lisäksi ehdotetun pykälän 1 kohdan osalta, että toisin kuin esitysluonnoksessa todetaan (s. 23), Valtiokonttori voisi nykyään valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 5 §:n mukaisen viittaussäännöksen ja hallintolain 40 §:n nojalla tarvittaessa pyytää hallinto-oikeudelta virka-apua suullisen todistelun vastaanottamiseksi. Lisäksi hovioikeus huomauttaa, ettei yleisessä tuomioistuimessa ole muutoinkaan tavatonta, että siellä ratkaistava asia perustuu osittain eri selvitykseen kuin asian aiemmat käsittelyvaiheet. Esimerkiksi rikosasiassa syyttäjä ei käytä syyteharkinnassa suullisia todistuskeinoja, ja rikosasia tutkitaankin käräjäoikeudessa siten usein osittain eri aineiston perusteella kuin aiemmissa rikosprosessin vaiheissa. Tähän nähden esitysluonnoksessa jää epäselväksi, miksi pelkästään se, että asian täysi selvittäminen edellyttäisi suullisen todistelun vastaanottamista, olisi niin merkittävä seikka, ettei asiaa voitaisi lainkaan käsitellä ensin hake-musasiana.

Edelleen hovioikeus toteaa, että pykälän ehdotetun 4 kohdan mukainen käsittelemättä jättämisen peruste on kirjoitustavaltaan hyvin avoin ja jättää Valtiokonttorille huomattavaa harkintavaltaa käsittelemättä jättämistä koskevassa päätöksenteossa. Kohtaa koskevat perustelut ovat myös osittain ristiriitaisia; esimerkiksi esitysluonnoksen sivulla 23 todetaan ensin, ettei kohdan tarkoituksena ole, että asia

voitaisiin jättää käsittelemättä vain siksi, että se sisältää oikeudellisesti vaativia ja vaikeasti ratkaistavia kysymyksiä. Heti tämän jälkeen esimerkkinä käsittelemättä jätettävistä asioista mainitaan kuitenkin lainsäädännön tulkinnasta johtuvat riitakysymykset, jotka esimerkiksi edellyttävät asiantuntijaselvitystä.

Pandemrix-rokotekorvausten oikeudellinen luonne

Esitysluonnoksessa on todettu, ettei Pandemrix-rokotteista maksettavien korvausten maksamisen siirtyessä lopullisesti Lääkevahinkovakuutuspoolilta valtiolle ole tarpeen ryhtyä muihin lainsäädäntötoimenpiteisiin kuin myöntää Valtiokonttorille oikeus saada Lääkevahinkovakuutuspoolilta tietoja sen tällä hetkellä hoitamista vakuutusasioista. Esitysluonnoksesta on ymmärrettävissä, että jatkossa sanotut vakuutuskorvausasiat käsiteltäisiin valtion yleisinä vahingonkorvausasioina. Tältä osin hovioikeus toteaa seuraavan.

Kuten esitysluonnoksessa on todettu, vuoden 2009 lääkevahinkokorvausten osittaisesta rahoittamisesta valtion varoista annetun lain (rahoituslaki) nojalla valtio on vuodesta 2013 alkaen vastannut osittain Pandemrix-rokotteiden aiheuttamien henkilövahinkojen perusteella myönnettävien *vakuutuskorvausten rahoituksesta*. Valtio ei ole kyseisellä lailla esitysluonnoksessa todetusti myöntänyt *vahingonkorvausvastuuta rokotuskampanjasta*, eikä tällaista yleistä korvausvelvollisuutta nyt myöskään esitetä säädettäväksi. Suoraan yleistä korvausvelvollisuutta ei voida perustaa myöskään esitysluonnoksessa viitattuun tapaukseen KKO 2016:86, vaan valtion korvausvastuu pitäisi ainakin muodollisesti todeta jokaisen tapauksen osalta erikseen. Toisaalta valtio on rahoituslain 3 §:n nojalla tulevaisuudessa vastuussa lääkevahinkovakuutuksen *yleisten vakuutusehtojen mukaisten korvausten* rahoittamisesta eikä esitetyn sääntelyn perusteella *vakuutusehtojen mukaisten korvausten* maksamiseen liittyen olla tekemässä lainsäädäntömuutoksia. Esityksestä jääkin epäselväksi, millä perusteella Lääkevahinkovakuutuspooli voisi lopettaa *korvausten toimeenpanon*, kun rahoituslakia ei esitetä muutettavaksi.

Esityksessä vaikuttavatkin joltain osin menevän sekaisin *vakuutuskorvausten rahoituksesta vastaaminen*, *vakuutuskorvausten toimeenpano* ja *valtion yleinen vahingonkorvausvastuu*. Esimerkiksi esityksen sivulla 17 todetaan lääkevahinkovakuutusehtoihin viitaten, ettei korvattavien vahinkojen piiriin kuulu vastaisuudessakaan kärsimyksen korvaaminen. Kärsimyskorvauksen epääminen ei kuitenkaan voine perustua lääkevahinkovakuutusehtoihin, jos korvausten maksaminen perustuu jatkossa valtion yleiseen vahingonkorvausvastuuseen, vaan kysymys olisi ratkaistava vahingonkorvauslain nojalla, mikäli tällaisia vaatimuksia esitetään.

Asian jatkovalmistelussa tulisikin arvioida vielä uudelleen, minkä oikeusperusteen varaan Pandemrix-korvaukset on tarkoitus jatkossa järjestää ja tehtävä tästä johtuvat selkeät lainsäädäntöratkaisut, joiden perusteella myös tuomioistuimissa on

selvää, missä oikeudellisessa viitekehyksessä mahdolliset tulevat riita-asiat on tarkoitus ratkaista. Asian selvittämisen tarve on todettu aikanaan jo rahoituslain esityksissä (HE 199/2012 vp s. 5). Vähintään esityksen perusteluja olisi aiheellista tämentää.

Lausunnon on valmistellut asessori Wiking Vuori.

Presidentti Asko Välimaa

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus

Asko Välimaa
Presidentti
Helsingin hovioikeus
asko.valimaa@oikeus.fi